

MEDEDELING

De aankondiging van de vergaderingen en excursies, nieuwe leden, boekaankondigingen enz. enz., zullen voortaan op bladzijde III en IV van de omslag te vinden zijn.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN EN VAN DE ALGEMENE LEDENVERGADERING

te Heerlen op 9 januari 1973

De heer Bult brengt verslag uit over de waarnemingen van de trek van een aantal roofvogels op de steenberg van sm Wilhelmina te Terwinselen. Ze werden hem doorgegeven door enige jonge leden van de vogelwacht. Dat zo'n verslag op prijs gesteld wordt blijkt uit een overzicht van de „Ornitologische Arbeitsgemeinschaft für Schleswig-Holstein und Hamburg" van 22-XII-'72. Het aantal vaste waarnemers werd dit jaar uitgebreid, zodat gedurende de drukke trektijden bijna dagelijks waargenomen kon worden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat dit jaar meer roofvogels en nieuwe soorten waargenomen werden. In 1973 zal het onderzoek worden voortgezet en men hoopt dat nóg meer waarnemers zich zullen melden, zodat ook andere steenbergen in het onderzoek betrokken kunnen worden. Er werden de volgende soorten gezien:

Buizerd: in het voorjaar werden er 10 ex. gezien, in het najaar maar liefst 74. De najaarstrek begon reeds half augustus, maar het hoogtepunt viel op 10 okt. 13 exempl., 29 okt. 22 exempl.

Wespendief: deze soort werd in het najaar gezien tussen 13 aug. en 10 okt. 60 ex. Hoogtepunt van de trek sept. (bijv. 24 sept. 14 ex., 30 sept. 16 ex.).

Boomvalk: op 30 sept. trok 1 ex. naar het ZO., samen met enige wespendienven.

Smelleken: op 19 okt. 1 ♀ ex. trekkend naar het zuiden met 1 buizerd.

Sperwer: in maart 1 ex., in het najaar 5 ex. (vooral eind sept. en begin okt.).

Havik: op 19 okt. trok 1 ♂ laag over naar het ZW.

Blauwe kiekendief: op 19 okt. trok een ♀ samen met buizerden naar het westen.

Visarend: op 24 sept. genoot men het voorrecht deze spectaculaire vogel over te zien trekken op misschien 1000 m hoogte, samen met enkele wespendienven naar het ZW.

Vervolgens houdt de heer Bult zijn voordracht met projectie over de Neusiedlersee een gebied ten zuidoosten van Wenen. Hier raakt het Atlantische klimaat het Centraaleuropese waardoor een grote verscheidenheid van vogels, insecten en plantensoorten voor kan komen. Hiervan laat spreker talrijke fraaie foto's zien. Het gebied ligt op de grens van Oostenrijk met Hongarije. Ook komen er vogels voor die vroeger een veel uitgestrekter gebied van Europa bewoonden, maar door de cultuur verdreven werden: bv. ooievaar, lepelaar, zilverreiger, grauwe gans, scharrelaar, bijeneter. Ook de grote trap komt er voor. Deze laatste is een kultuurvliedder, echter daar waar de mens ontbost en er grote, weinig bezochte landbouwgebieden aanlegt, vindt hij een nieuw broedgebied. Van de kleinere soorten noemt spr. nog het paapje en de buidelmees met zijn kunstig gevormd nest. Ook werd nog een ander reservaat bezocht ten noordoosten van Wenen namelijk aan de Tsjechische grens bij de rivier de March.

te Maastricht op 11 januari 1973

Passend voor de eerste vergadering van het jaar richt de voorzitter Prof. van Boven zich in zijn welkomstwoord tot de talrijke aanwezigen met een heilwens voor het nieuwe jaar. De précaire financiële positie van het genootschap is helaas nog weinig veranderd, al behoeft er nog geen reden voor pessimisme te bestaan. Zeer verheugend is het dat ons door de Uyttenboogaart-Eliassenstichting een subsidie van f 2000,— is toegekend ter gedeeltelijke bestrijding van de kosten verbonden aan de uitgave van een

publicatie van de hand van Prof. dr. P. Dessart, hoofd van de entomologische afdeling van het Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgique over een insectengroep uit de Wasmann-collectie, welke zich bevindt in het Natuurhistorisch Museum te Maastricht. Dan zegt de voorzitter afscheid te moeten nemen van onze penningmeester, de heer P. Wassenberg, die reeds een jaar geleden zijn besluit om af te treden heeft aangekondigd. Vijf en twintig jaar lang heeft hij op voorbeeldige wijze de penningen van het genootschap beheerd, waarvoor wij hem oprechte dank verschuldigd zijn. Het dagelijks bestuur heeft dan ook gemeend deze dank te moeten uitdrukken door de scheidende penningmeester te benoemen tot „lid van verdienste”. Een spontaan applaus onderstreept de instemming van alle aanwezigen. In zijn dankwoord zegt de heer Wassenberg aangenaam verrast te zijn en deze benoeming op zeer hoge prijs te stellen. Als laatste daad geeft hij nog een overzicht van de financiële stand van zaken over het afgelopen jaar, wat helaas met een schuld van rond f 23.000,— werd afgesloten. De kascommissie verklaart de bescheiden accoord bevonden te hebben en stelt voor de penningmeester décharge te verlenen. Aldus geschiedt.

Vervolgens stelt de voorzitter de heer J. G. H. Schoenmaeckers aan de vergadering voor, die bereid is gevonden de moeilijke taak van penningmeester op zich te nemen en heet de nieuwe functionaris van harte welkom en wenst hem veel succes bij zijn werkzaamheden als zodanig. Ook de heer Schoenmaeckers krijgt een warm applaus bij het aanvaarden van zijn nieuwe functie. Hij dankt de vergadering voor het in hem gestelde vertrouwen en verklaart alles te zullen doen om zijn taak zo goed mogelijk te vervullen. De heer Gijtenbeek toont zijn bezorgdheid voor de financiële gesteldheid van het genootschap. De voorzitter zegt dit wel te kunnen begrijpen. De schuld is ontstaan door het uitgeven van een aantal omvangrijke publicaties in 1972. Dit zelfde verschijnsel heeft zich voorgedaan bij het verschijnen van de Avifauna van Limburg door P. A. Hens in 1965, welke publicatie toen f 30.000,— heeft gekost. Ook die schuld

werd toen gedelgd. Hij heeft het volste vertrouwen dat ook de thans ontstane schuld binnen niet te lange tijd zal zijn aangezuiverd.

De Akademia Hayk uit Moskou meldt ons de opname in haar wetenschappelijke registratie in het afgelopen jaar van een drietal met name genoemde artikelen welke in ons maandblad zijn verschenen. Hieruit moge dan de grote belangstelling blijken, die ons blad tot zelfs ver over onze grenzen geniet.

De Nederlandse Ornithologische Unie heeft ons verzocht een aantal vogeldeskundigen in onze provincie te vragen naar hun bereidheid mede te werken bij het tot stand komen van een Nederlandse bijdrage tot het internationale atlasproject. Hiervoor hebben Mej. Blankevoort en de heren Bult en Erkens hun medewerking toegezegd. Veel succes wordt hen hierbij toegewenst.

Br. Virgilius maakt melding van een atlasproject van graafwespen in Nederland en toont een aantal kaartjes waarop vindplaatsen vermeld staan. Opmerkelijk is dat op bepaalde plaatsen geen graafwespen voorkomen, hetgeen verband houdt met de grondgesteldheid en niet zoals aanvankelijk gemeend bij gebrek aan onderzoekers in die delen.

Getoond wordt een fraai voorbeeld van fasciatie bij de Forsythia en gevraagd naar de oorzaak, meent de heer van Geel dat deze in beschadigingen gezocht moeten worden. Ditzelfde verschijnsel zien we nogal eens bij o.a. de es en bij paardebloemen. De heer v. d. Gugten zegt in het hellingbos tussen Bunde en Elsloo planten te hebben aangetroffen die specifiek zijn voor de Ardennen. De heer van Noorden zegt viltmos te hebben gevonden in dit bronnenbos, een plaats die als enige vindplaats in Nederland mag worden aangemerkt. Dit houdt verband met een constante lage watertemperatuur die overeenstemt met die van de Alpen. Br. Thomas Moore vraagt naar de oorzaak van kalkaanslag op stenen in een beekje in dit bos, terwijl dit verschijnsel op stenen in een ander beekje niet ver daarvan verwijderd, niet voorkomt. De kalk is afkomstig van schelpenresten in een van de oligocene kleilagen, die hier in het profiel aanwezig zijn. Deze laag is ondoordringbaar voor het in

de grond zakkend regenwater en bepaalt daardoor het bronniveau in de helling. De schelpenkalk gaat in oplossing onder invloed van het koolzuurgas in het grondwater. Zo gauw dit water met de buitenlucht in aanraking komt, geeft het koolzuurgas af, waardoor de kalk neerslaat als een aanslag op takjes, bladeren, steentjes, enz. Het verschil tussen de beekjes onderling zal gezocht moeten worden in een verschil in kalkgehalte van het bronwater.

De heer Gijtenbeek is het opgevallen dat kokmeeuwen die vroeger 's morgens van Noord naar Zuid langs de Maas trokken, dit de laatste tijd in omgekeerde richting doen. Is dit een wijziging in slaapgewoonte? De heer Kemp zegt hierop dat vroeger bij de berghaven in Born een grote roestplaats van kokmeeuwen was, maar door toenemende scheepsactiviteiten aldaar de vogels geen vaste roestplaats meer hadden en uitweken naar o.a. Itteren, Borgharen en Oost-Eysden. Belgische waarnemers hebben geconstateerd dat zelfs meeuwen overdag langs de Maas tussen Luik en Hoey, 's avonds naar de grote roestplaatsen op Nederlands gebied trekken. Desgevraagd zegt hij dat vlieghoogte van deze vogels afhankelijk is van het zicht. De heer van Noorden treft nogal eens meeuwen op akkers aan. Dit is een normaal verschijnsel, vooral als er pas geploegd is. Men ziet dan dikwijls dat zij de ploeg volgen, daarbij hun nut aantonend voor het verdelgen van voor de landbouw schadelijke engerlingen etc. Ook op vuilnisstortplaatsen treft men regelmatig meeuwen aan. In verband hiermede merkt de heer Foppen op dat men in Duitsland op deze plaatsen wel meeuwen afschiet, daar men in hen verspreiders van paratyphus ziet.

Aan het einde van de pauze worden nog enige dia's vertoond, waaronder een tweetal bijzonder fraaie van de stinkzwam, waarbij de snelle ontwikkeling werd vastgelegd. Aan het begin van de excursie naar het Natuurstudiepark Haus Wildenrath werd namelijk een foto van deze zwam gemaakt en later op de dag nog eens. Duidelijk is de groei in enige uren tijds te zien. Ook een mooie opname van herfsttijloos, waarbij de bloemen prachtig afsteken in de al kale omgeving, werd getoond.

DE ACHTERUITGANG VAN DE ORCHIDACEAE IN LIMBURG XIII

door Dr. J. H. M. HILGERS

Listera ovata (L.) R.Br. Keverorchis

De keverorchis is in het Krijtdistrict een algemene soort die in vrijwel alle hier voorkomende bossen te vinden is, vooral in de orchideeënrijke eikenhaagbeukenbossen. Soms komt ze ook tot buiten het bos voor, in de bosmantel, de struwelen en zelfs tot in het grasland (Berghofweide).

Buiten het Krijtdistrict vinden wij ze ook in het Lössdistrict (bossen bij Hulsberg), af en toe in het Fluviale district en op enkele vindplaatsen in het Subcentreuroop district (Brunssummerheide). In de herbaria van de Wever en Gregoire bevinden zich nogal wat exemplaren die een afwijkend aantal bladeren hebben, bv. 3 of 4 in plaats van 2, of vormen die meer dan de gebruikelijke 5-6 nerven per blad hebben bv. tot 15-18 toe. Deze vormen worden resp. genoemd f. tri- of quadrifolia en f. multinervia. Soms zijn de bladeren ook alternerend in plaats van tegenoverstaand.

De keverorchis is zo algemeen dat het geen zin heeft alle in Zuid Limburg bekende vindplaatsen in een tabel op te nemen. Globaal geschat zullen er zeker 50-100 verschillende populaties zijn, waarvan sommige populaties uit vele honderden en zelfs duizenden individuen bestaan.

De kleine keverorchis, *Listera cordata*, is volgens de Wever nooit in Zuid Limburg gevonden.

Neottia nidus-avis (L.) Rich. Vogelnestje

Het vogelnestje komt vrijwel alleen in Zuid Limburg in het Krijtdistrict voor, alhoewel het ook wel in de duinen en een enkele keer in het Subcentreuroop district en in het Kempens district aangetroffen is. Volgens de Wever groeit ze hier uitsluitend in loofbossen op kalkhoudende rendzinabodems, met soorten als